

صادق نشأت سرپرست دبستانهای ایران در عراق، در سال ۱۳۱۹ نامه‌ای برای هیئت مرکزی دبیرخانه سازمان پرورش افکار می‌فرستد و ضمن آن از صدای بد و پرازبته رادیو ایران شکایت می‌کند و می‌گوید: «...محل هراستاسیونی [شبکه‌ای] در امواجی که قبلا معین و به اطلاع عامه رسیده، مشخص است. با این حال یک علامت مزیمه دارد که اگر شخص به اول افتتاح استاسیون نرسید و در اواسط آن رادیو را باز کند، می‌فهمد که این استاسیون متعلق به کدام مملکت است، ولی رادیو ایران [تهران] این علامت مزیمه را ندارد و بایستی مدتها تامل نمود تا معلوم شود این نقطه استاسیون تهران است؛ زیرا غالباً صفحات اروپا می‌زنند [منظورش پخش صفحه است] و عناوین صفحات را هم طبعاً به زبان اروپایی می‌گویند و به این ترتیب ممکن است تصور شود که این استاسیون مربوط به تهران نیست...!!» (به‌مقاله «تاریخچه پخش موسیقی در رادیو» در همین شماره مجله مراجعه کنید).

آنچه صادق نشأت درباره نمود تمایز میان رادیو ایران و رادیوهای غربی در سال ۱۳۱۹ اسال تاسیس رادیو بیان کرده، امروز، به نوعی دیگر مسئله جدی در رادیو است. یکی از مشکلات فعلی رادیو در ایران، کم‌بودن عناصر هویتی هر شبکه است، تا به گونه‌ای باشد که شنونده با عوض کردن موج بتواند حدس بزند که کدام شبکه رادیویی را گرفته‌است. برخی عناصر هویت بخش یک شبکه رادیویی که می‌تواند از این مشکل بکاهد، عبارتند از:

- تاکید بر یک موضوع خاص: وقتی رادیویی بر قرآن، معارف، ورزش یا سلامت، تاکید کند، طبعاً بسیاری از برنامه‌ها محتوای آنها به آن موضوع خاص بازمی‌گردد. وقتی در ساعات ابتدایی کار - ۸ صبح به بعد - یک شبکه رادیویی، قرآن پخش می‌کند، احتمالاً رادیو قرآن است. در کنار آن، برخی شبکه‌ها به صورت کلی، پخش خاصی از شنوندگان را مدنظر دارند- رادیو جوان، رادیو تهران یا رادیو فرهنگ - که باز هم می‌تواند کل برنامه‌های یک شبکه را - البته در مدت زمان طولانی‌تر - از سایر شبکه‌ها متمایز سازد.

- نداشتن موسیقی در دو شبکه رادیویی معارف و قرآن یک عنصر هویتی قوی است، که در آن یکی از بخشهای اساسی رادیو (که شامل کلام، موسیقی، افکت و سکوت است) غایب است. (البته در باب وجود یا فقدان موسیقی در رادیو قرآن، مدیر رادیو قرآن نظر دیگری دارد که در همین شماره مجله آمده است).

- استفاده از کیفیات یا جنس صداهای متفاوت می‌تواند به یک شبکه هویت بخشد. اگر تمام گویندگان یک شبکه زن باشند، آن شبکه را به راحتی می‌توان از سایر شبکه‌ها تشخیص داد. علاوه بر آن، چنانچه شبکه‌ها از مجریان و گویندگان با کیفیتهای صدایی خاص استفاده کنند، به تدریج این صداها، جزئی از هویت آن شبکه می‌شود و شبکه را از سایر شبکه‌ها متمایز می‌کند. در ادامه این روند، استفاده از برخی گویندگان خاص، مشهور و با قدرت بیان بالا، می‌تواند شبکه‌های رادیویی را قابل تشخیص کند. (آنچه در باب هری کری در شماره ۸ مجله رادیو آمده بود، یک نمونه از این گویندگان است). تصمیم جدید رادیو در تمایز گویندگان، مجریان و گزارشگران شبکه‌های مختلف می‌تواند به افزایش هویت رادیویی،

در همین مقوله کمک نماید.

- داشتن شعار خاص، می‌تواند برای شبکه رادیویی هویت بخش باشد، به شرط آنکه در دفعات زیاد در یک شبکه رادیویی پخش شود و البته زیبا و مانا باشد و کهنه نشود و از عناصر هنری به‌قدر کافی بهره‌مند باشند. اکنون برخی از شبکه‌های رادیویی مانند رادیو جوان یا رادیو فرهنگ دارای شعار هستند، ولی ظاهراً آنها نیز باید تاملی دوباره در شعارهای خود داشته باشند. شعارهای بعضی از شبکه‌های رادیویی در دهه ۲۰ و ۳۰ چنین است: صدای شاد کانادا، در سرزمین آبهای آسمانی، بام دنیا، پیام آور انجیل، بزرگ‌ترین ایستگاه کوچک دنیا، جایی که هر روز دوستی را پخش می‌کند، ایستگاه رادیویی لبه دنیا، در سرزمین آفتاب درخشان (در شماره آینده مجله به تفصیل این شعارهای رادیویی ارائه خواهند شد) البته بیشتر این شعارها، شعارهای شبکه‌های محلی و کوچک است و شعار یک شبکه سراسری و ملی باید وزین‌تر باشد.

- یک آرم (تصویری) خاص نیز برای شبکه رادیویی بسیار موثر می‌تواند باشد. البته چون رادیو تنها از صوت استفاده می‌کند، آرم را نمی‌توان در رادیو ارائه کرد و جزئی از پیام رادیویی محسوب نمی‌شود. حتی اگر از رادیوهای دیجیتال (DAB) نیز استفاده شود که در آن، نام- و در آینده، آرم و توضیحات اضافی مربوط به - شبکه رادیویی بر صفحه نمایشگر دستگاه پخش رادیو ظاهر می‌شود، باز هم آن پیام دیده می‌شود و نه شنیده، و بنابراین خارج از پیام رادیویی به معنای خالص آن است. (بحث درباره ماهیت رادیو و تغییرهای اخیر در آن با پیشرفتهای تکنولوژیک، در مقاله «رادیو اینترنتی» و علاوه بر آن توضیح کافی درباره رادیو دیجیتالی در همین شماره مجله آمده است). اما وقتی رادیو از سایر رسانه‌ها نیز استفاده می‌کند و سعی در جذب مخاطب دارد (مانند برنامه آیه‌های زندگی که رادیو قرآن متولی اجرای آن بود و گوازشی از آن در همین شماره مجله آمده است)، داشتن آرم و شعار، بسیار می‌تواند در افزایش هویت رادیویی کمک کند. علاوه بر آن در رقابتهای بین شبکه‌ای و میان عوامل برنامه‌ساز، و در مراسمی مانند جشنواره رادیو، داشتن آرم بسیار هویت بخش و متمایزکننده است.

- نام یک شبکه رادیویی و ثبات آن نیز بسیار در هویت بخشی موثر است. شبکه قرآن، شبکه سراسری رادیو قرآن، رادیو قرآن و شبکه رادیویی قرآن (و هکذا تمام شبکه‌های دیگر) نامهای یک شبکه واحد است و علاوه بر آن نام شبکه قرآن صدا و شبکه قرآن سیما (و شبکه تهران صدا و شبکه تهران سیما) نیز در برخی موارد، هم مخلوط می‌شود. در ماههای اخیر سعی شد که عنوان سراسری از شبکه‌های رادیو - به جز شبکه سراسری - حذف شود و این نقطه آغاز مثبتی است. ولی باید به صورت جدی نام واحد و ثابتی برای شبکه‌های رادیویی مورد استفاده قرار گیرد. به اعتقاد نگارنده، عنوان رادیو فرهنگ، رادیو ورزش، رادیو قرآن و... جذاب‌تر و گویاتر از نامهای دیگر است.